

jezetben születésnapj interjút olvashatunk a 90 éves Borzsák István professzor emeritus akadémikussal, beszélgetőtársa Tegye Imre.

A tanulmánykötet a továbbiakban kritikus hangvételű írásnak ad helyet: Szendrei László gondolatai olvashatóak Tóth Gyula „A magyar krónikák és a kitalált középkor” vonatkozásában. A „Szemle” rovatban Mihala Vera, Csorba Dávid, Mercs István, valamint Gomba Szabolcsné könyvismertetőit olvashatjuk.

Fekete Csaba egy személyes hangvételű írásban emlékezik Módis László református teológusra, egyháztörténészre, aki mint könyvtáros dolgozott a debreceni Református Kollégium Könyvtárában. Születése 100. évfordulója alkalmból emlékezik Korompai Gáborné a debreceni Egyetemi Könyvtár hajdani munkatársára, Pákozdy Ferencre.

Összegzésként elmondható, hogy ez az Évkönyv is mind az irodalomtörténet, mind a könyvtártörténet kutatóinak hasznos segédkönyve lesz a jövőben. A tanulmánykötet minden szerzőjét köszönet illeti, hogy kutatási eredményeiket publikussá tették.

ROJAS MÓNKA

Sybrandy, Sybren: Libben en wurk fan Aegidius Radaeus, de earste printer fan de akademy te Frjentsjer. Ljouwert/Leeuwarden, Fryske Akademy, 2005, 72 l. /Minsken en Boeken Nû. 25./

Tíz évvel a leideni akadémia alapítását követően, a Fríz Rendek jóvoltából 1585. július 29-én megnyitotta kapuit a franekeri egyetem, amely több mint két évszázados fennállása során Európa-szerte nagy népszerűségnek örvendett. Ebben, a híres professzorok, az oktatás színvonalára és a különféle ösztöndíjak mellett, a város nyugodt légköre, valamint viszonylag alacsony árai is fontos szerepet játszottak. Nem a véletlen műve tehát, hogy Hollandiát megjárt magyar peregrinusaink közül a 17–18. század folyamán több mint ezren tanultak az intézmény falai között, nem is beszélve más nemzetek diákjairól.

Bár az egyetem 1811-ben megszűnt, történetének kutatása M. H. H. Engels, R. Feenstra, F. Postma, L. S. Wierda és mások munkájának köszönhetően ígéretes fejlődésnek indult, amelynek legújabb bizonyítéka az akadémia időrendben első nyomdászának, Aegidius Radaeusnak (1544?–1615) életét és munkásságát bemutató könyv.

Sybren Sybrandy munkája három nagyobb részből áll. A „Radaeus yn Antwerpen” című fejezet a nyomdász Flandriában eltöltött első mintegy negyven esztendejébe nyújt betekintést. Megtudhatjuk, hogy Radaeus, flamand nevén Gillis van den Rade, genti (1569–1570), majd antwerpeni műhelyében (1571–1585) kezdetben főleg más nyomdászok – Guillaume van Parijs, Johannes Bellerus és Antonie Tielens – megbízásából dolgozott. Hogy munkáját jól végezte, bizonyítják olyan igényes kiadványok mint Abraham Ortelius *Theatrum orbis terrarum* (Antverpiae, 1575) vagy a Hubert Goltzius-féle *Sicilia et Magna Graecia* (Antverpiae, 1576). 1578-tól kezdve aztán egyre nagyobb számban jelentek meg saját kiadványai. Repertoárjában a teológia és az irodalom mellett előkelő helyet foglaltak el az (aktuál)politikai munkák, ami a korabeli németalföldi állapotok ismeretében természetesen nem meglepő. Miután a spanyolok 1585 augusztusában elfoglalták Antwerpent, az Orániai Vilmos követőjeként számon tartott Radaeus helyzete egyre tarthatatlanabbá vált, s még ugyanabban az évben teljes tipográfiai felszerelésével az északi tartományok felé vette útját.

A második fejezet (Radaeus yn Frjentsjer) a nyomdász franekeri éveit mutatja be, s számtalan életrajzi érdekesség mellett sok egyetemtörténeti adattal is szolgál. Radaeus 1585 decembertől tevékenykedett Frízföldön. Sybrandy szerint kinevezésében Johannes Drusius és Henricus Schotanus professzorok játszhattak fontos szerepet, akiket Radaeus még Antwerpenből ismert. Radaeus, mint Ordinum Frisiae Typographus elsődleges feladata az egyetemmel kapcsolatos munkák: disputációk, orációk, oktatásnál használt egyéb tananyagok, valamint a Fríz Rendek egyes hivatalos iratainak kiadása volt. A költségeket a Rendek állták, akik ragaszkodtak az elfogadható árhoz. Ebből aztán, amint azt az aláb-

bi példa is bizonyítja, később származtak bizonyalmak. A korabeli oktatás elengedhetetlen részét képezték a disputák. Ezek nyomtatott termékei voltak a disputációk, amelyeknek az alábbi két fajtája ismert: 'exercitii gratia' és 'pro gradu'. Az előbbi célja a gyakorlás volt, az utóbbival pedig doktori fokozatot szerezhettek a diákok. Az egyetem alapítása utáni első években csak kevés disputáció látott napvilágot, ám 1595-től kezdve számuk ugrásszerűen megnőtt, nem kevés fejtörést okozva ezzel a pénztárukat apadni látó Rendeeknek, akik 1603-ban olyan rendeletet hoztak, melynek értelmében minden egyes nyomtatvány kiadásához az ő előzetes engedélyük szükségesített. Ezzel a kívánt eredményt azonban úgy látszik nem sikerült elérniük, mert egy évvel később a Radaeusnál megjelent 83 nyomtatványból 76 darabot még mindig a tézisfüzetek tették ki. Hosszú vajúdas után, 1610-ben aztán megszületett a Rende idevágó újabb döntése, ami kimondta, hogy közközlésen minden hónapban nyolc respondens disputációja hagyhatja el a nyomdát. További érdekességeket tartalmaz a „Tiidgenooten oer Radaeus” című alfejezet, ahol néhány, a nyomdással üzleti vagy baráti kapcsolatban álló kortárs – többek között Johannes Drusius, Sibrandus Lubbertus, Henricus Schotanus – nyilatkozik Radaeusról.

A könyv legterjedelmesebb részét a Radaeus nyomdájából kikerülő művek jegyzéke (List fan titels fan troch Radaeus printe wurken) teszi ki. 1569-től 1614-ig 760 genti, antwerpeni és franekeri nyomtatvány rövid leírását és néhány jelenlegi lelőhelyét találja az olvasó. A franekeri

időszakban értelemszerűen kiemelkedik a már említett disputációk száma. Sybrandy ezek bemutatásánál felhasználta F. Postma és J. van Sluis rendkívül alapos *Auditorium Academiae Franekerensis* (Ljouwert/Leeuwarden, 1995) című bibliográfiáját, azonban nem vette át az ott használt részletes leírást: a tézis pontos címét, a disputa időpontját, a diák származási helyét, az esetleges üdvözlőverseket. Csupán a lelőhelyre, a vizsgáló diák nevére és a fenti bibliográfiában található tételszámra szorítkozik. Ez utóbbi főleg azon külföldi kutatók esetében jelent problémát, akik számára az Auditorium nem érhető el. A jegyzékben előfordulnak továbbá kisebb pontatlanságok. A 41. lapon sem a Terentius-féle *Publius Terentius a Antonio Mureto emendatus* (Franekerae, 1597), sem Tertullianus *Opera quae adhuc reperi potuerunt omniájának* (Franekerae, 1597) tételszáma nem egyezik meg a névmutatóban közltekkel.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy Sybrandy jól felépített, részletes irodalomjegyzékkel ellátott, hasznos kötettel ajándékozta meg az Aegidius Radaeus élete és munkássága, valamint a franekeri egyetem korai története iránt érdeklődő olvasót. Kár, hogy e fríz nyelven írott könyvhöz, a Hollandiában általánosan bevett szokással ellentétben, nem készült angol vagy német nyelvű rezümé. Tekintettel arra, hogy Radaeus több nyomtatványa is európai vonatkozással bír, ez mindenképpen kívánatos lett volna.

EREDICS PÉTER